

Др Србислав Букумировић, Зоран Стефановић, Никола Смоленски

Ћирилица и савремене информационе технологије: Стање и перспективе даљег развоја после доношења Устава.¹

Сажетак: Текст је посвећен правном, демографском, социјалном и техничком аспекту питања српског језика и писма у информационим технологијама, нарочито на Интернету као претежном медијуму данашњице.

Увод.....	1
Скорашње промене на плану језика и писма	2
Међународни контекст вишејезичности.....	2
Раширеност Интернета у Србији.....	3
Стање ћирилице на светској мрежи и код нас у СИТ	4
Међуоднос телевизије и информационих технологија	7
Пример за углед: Гугл – тихи, поуздани пријатељ светских култура	8
Закључак и препоруке	12

Увод

Аутори овог рада су кроз године примене ћирилице у савременим информационим технологијама (СИТ) били сведоци некадашњих озбиљних и објективних проблема око примене ћирилице на рачунарима и уопште у СИТ.

Данас је ситуација повољнија и може се рећи да је највећи број питања око примене српског језика и ћирилице у СИТ *решен*, како захваљујући ангажовању наших стручњака, тако и ангажовању заједнице отвореног кода и светске софтверске индустрије.

¹ Рад изложен на 4. симпозијуму о ћирилици, Матица српска, Нови Сад, 24. новембар 2007.

Скорашње промене на плану језика и писма

Неоспорна је чињеница да су се новом миленијуму десили значајни информациони продори на плану језика и писма. Неки од најочигледнијих јесу:

- локализација најкоришћенијег оперативног система Windows XP на српски језик и ћирилицу,
- локализација Gnome и KDE окружења на српски језик и ћирилицу
- превод већине значајних софтверских пакета отвореног извора на српски језик и ћирилицу,
- организовање серије стручно-научних саветовања „Интернет и ћирилица - српски језик, писмо и култура у савременим информационим технологијама“ којима је усаглашен став стручњака и јавног мњења,
- сада већ рутинска појава бројних ћириличних мултимедијалних и других публикација као и електронских места (сајтова),
- појава Српског електронског речника, заслугом нашег угледног лингвисте Милорада Симића са тимом,
- нове верзије софтверског пакета РАС са најбитнијим лингвистичким модулима (такође захваљујући Милораду Симићу)
- скорашњу потпуну локализацију српским језиком и ћирилицом на највећем светском претраживачу Гугл (Google) и његовим сервисима
- могућности претраживања светске мреже на српској и осталим ћирилицама, итд.

Све ове активности су покретане на два колосека: први је нормална институционална тежња за стандардизовањем и темељном локализацијом у глобалној ери, али се мора истаћи и да су неки од кључних пројеката остварени искључиво на бази ентузијазма стручне заједнице и њене жеље да аутентична српска култура буде присутна у СИТ.

С обзиром на то да већ извесно време не постоје технолошке препреке за примену ћирилице, нагло је огољена мотивација избегавања да се користи ћирилично писмо у неким друштвеним круговима.

По нама, у наредном периоду ће стручњаци, држава и јавност морати да се суоче са социополитичким и психолошким контекстом овог проблема који спречава неке друштвене кругове да испуне законске и културне стандарде писмености.

Сматрамо да је, после доношења новог Устава и формирања Министарства за телекомуникације и информатичко друштво, дошло време да се и ове активности институционализују уз озбиљнију материјалну подршку државе и друштва, него до сада.

Неоспорно је и да јавност захтева политичку вољу по овом питању.

Међународни контекст вишејезичности

Више важних међународних институција чија је чланица и Србија, као што су Генерална скупштина Уједињених народа, Савет Европе а посебно UNESCO, развијају,

гарантују и подржавају културну и језичку разноврсност. Тако се у документу UNESCO-а (*Cultural and Linguistic Diversity in the Information Society*) из 2004. године, у уводном делу, где се говори о друштвима знања и значају приступа информацијама и знању за образовне и културне циљеве, истиче: „Посебну пажњу потребно је поклонити разноврсности култура и језика.“

У делу о многојезичности истиче се да је „језик основа општења међу људима и део њиховог културног наслеђа [...] који за многе људе има дубоку емоционалну и културну вредност [...] и да је *хармоничан развој информационог друштва могућ ако својски буду подржаване информације на разним језицима које представљају и разне културе*“ (наше подвлачење, прим. аут.)

Та политика се одразила и на светску мрежу. Удео енглеског језика према корисницима Интернета спао је са 80% средином 90-их година прошлог века на само 37% у 2007. години. Други језици, поготово кинески, шпански и јапански су у успону. То су показатељи Internet World Stats News-а (<http://www.internetworldstats.com/stats.htm>).

Захваљујући новом кодном распореду и међународном стандарду познатом као Уникод (Unicode), у коме је већ данас заступљено око 80 хиљада знакова, омогућено је да на Интернету читамо кинеско и јапанско писмо, глагољицу и низ ретких и старих писама (на жалост, подршка за стару ћирилицу још ни издалека није потпуна, мада је у скором изгледу). Додатно, најкоришћенији Уникодов трансформациони формат UTF-8 је самом својом структуром препознатљив, чиме уклања проблеме који настају погрешним препознавањем кодног распореда.

Захваљујући овоме се, на пример, на нашој мрежи електронских библиотека „Пројекту Растко“ појавио и први пут у историји Интернета и текст на писму Евена, малог племена из Сибира које има само 700 говорника и пише једном врстом ћирилице. Исто важи и за Јукагире, још једно сибирско племе које пише ћирилицом, а чији је језик, који сам твори посебну језичку групу, данас пред изумирањем.

Раширеност Интернета у Србији

У Србији се однедавно нагло повећао број корисника Интернета. Према најновијим истраживањима Завода за статистику у Србији 34% домаћинстава има рачунар, а директор Завода, др Драган Вукићевић, у интервјуу за „Политику“ каже да смо испред Румуније, Бугарске и Македоније.² Према нешто старијој светској статистици у Србији има 1.400.000 корисника Интернета, или 13,9% становника.

Као поређење, према истраживањима које је објавио Internet World Stats News за други квартал 2007. године, а која се тичу светских Интернет статистика, процењује се да укупан број корисника Интернета у свету тренутно износи 1,173,109,925, што одговара глобалном степену пенетрације Интернета (број корисника Интернета у односу на број становника) од 17,8%. Само у Европи процењује се да је број корисника Интернета 321,853,477, а степен Интернет пенетрације 39,8%.

Резултати истраживања који обухватају 52 европске земље и региона показују да се Србија налази на 49. позицији списка према степену пенетрације Интернета (13,9%). Иза нас се на списку налазе само Ватикан (12,1%), Украјина (11,5%) и Албанија (6,1%). Остали наши суседи су испред нас: у Црној Гори 17,6 процената становништва користи Интернет, у Босни

² „Српски 'дигитални ћира' убрзава, *Политика*, 5. 11. 2007, стр. 15.

и Херцеговини 17,3%, у Македонији 19,1%, Румунији 23,4%, у Бугарској преко 28%, док се Хрватска и Словенија могу похвалити завидним бројем Интернет корисника у односу на укупно становништво (Хрватска - 32,9%; Словенија - 55,5%).

Међутим, резултате ових истраживања када се тичу Србије треба узети са одређеном дозом опреза, јер су вршена у разним раздобљима 2005-2007, различитим методологијама и често укључујући окупирани простор Косова и Метохије који је потпуно специфичан информациони случај. (Такође треба подсетити да Србија као земља са трећином мањинског становништва има нетипичну демографску или социокултурну слику код неких мањина, која се разликује од већинског народа и главних градских средишта).

У сваком случају информационо друштво у Србији је нешто напредније него што то чак и новија истраживања показују. Друштвени трендови ће повољно утицати на ово. Смањењем ПДВ-а за рачунарску опрему полако се повећава број рачунара у Србији, а и очекује се укидање телекомуникационог монопола, па ћемо у догледно време вероватно достићи развијене земље.

Стање ћирилице на светској мрежи и код нас у СИТ

У време писања овог текста, Гугл претрага за ћирилицом написаном речју „ћирилица“, нашла је 1.150.000 појављивања.

Да се подсетимо недавне прошлости: на научно-стручном скупу „Интернет и ћирилица“ који је одржан почетком 2002. године, Александар Раковић у свом раду „Срби и српска ћирилица на глобалној светској мрежи“ констатовао је:

„До краја 1999. године број српских (Уникод, прим. аут.) ћириличних сајтова, већих и мањих, нарастао је на око тридесет. Половином 2000. године број је износио око 50, а крајем те године било је око 100 ћириличних сајтова. Почетком фебруара 2002. број евидентираних српских сајтова урађених ћирилицом је 186, а процена је да их има око 200“.³

Треба напоменути да је овде аутор у „сајтове“ убројао и портале и културне мреже које саме по себи имају десетине сајтова и дају највећи део ћириличних материјала, попут „Пројекта Растко“. Дакле, слика је тада била нешто повољнија, ако се прецизира методологија.

Свеједно, у односу на стање из 2002, данашњи напредак у ширењу Уникод ћирилице на Интернету је огроман.

У „Анализи стања Интернет презентација државних органа Републике Србије“ која се налази на Интернет презентацији Завода за информатику РС, а која је обухватила стање до краја 2006. године (значи, пре имплементације Устава), одговори на питање указују да је 39%, дакле релативно највећи број презентација објављен на српском језику на ћириличном писму. На српском језику на латиничном писму било је објављено 25%, а на енглеском језику 33% презентација (3% - остало).

На крају 2007, значи само после годину дана, ситуација је још повољнија, што се да приметити основним прегледом данашњих презентација државних органа. Од увођења новог

³ Раковић, Александар (Савезни секретаријат за вере, Београд). „Срби и српска ћирилица на глобалној светској мрежи, научно-стручни скуп *Интернет и ћирилица*, 2002.

Устава, органи Владе Србије у великој мери — мада ипак не у потпуности — поштују одредбу Устава о званичном језику и писму кад је реч о Интернету.

Од 19 министарстава Србије, једино Интернет презентације Министарства спољних послова и Министарства пољопривреде нису на ћирилици (презентација Министарства рударства и Енергетике постоји на два писма а нуди латиничну верзију као основну). Слична је ситуација и са презентацијама републичких завода, агенција и управа. Треба имати у виду и да су у Републици Српској и уопште БиХ званични сајтови обично двоазбучни.

Када је реч о стратешкој култури на српском Интернету — електронским библиотекама, науци, култури, уметности, образовању и верским питањима — *ћирилично писмо скоро апсолутно преовлађује по обиму објављених материјала*, првенствено због мреже електронских библиотека „Пројекта Растко“ и сајтова Српске православне цркве, као и једног већег дела самосвесних установа. У том најзначајнијем смислу, ћирилици је културна будућност очигледно стабилна и обезбеђена.

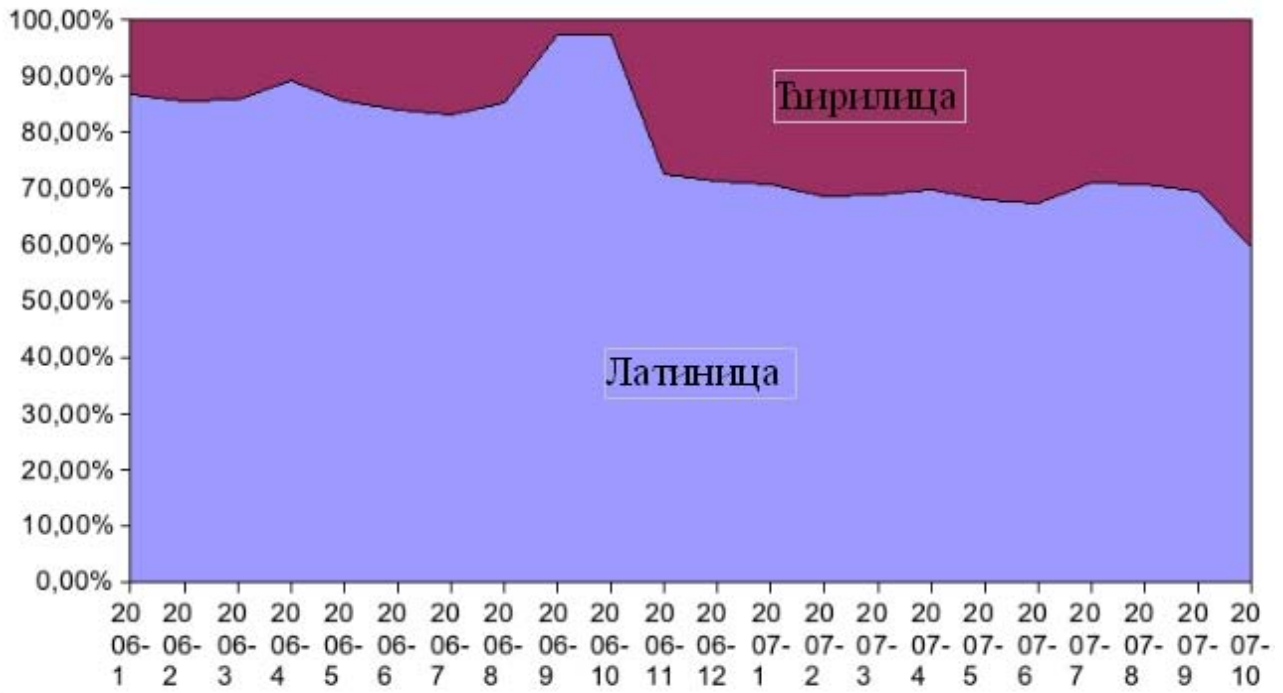
Ипак, занимљиво је видети колика је заступљеност ћирилице у апсолутном смислу, не само у појединим областима. Однос између Интернет страница на српском језику писаних ћирилицом и латиницом покушава да установи „Пројекат Ћирилометар“. Љубазношћу мреже „Пројекта Растко“, још од 2005. године један програм на Растковом серверу сваки дан помоћу претраживача Гугл изврши претраге: 'je site:yu' ћирилицом, 'je site:yu' латиницом, 'he site:yu' ћирилицом и 'ce site:yu' латиницом, и забележи резултате. У овом раду су први пут објављени обрађени резултати (сирови подаци су доступни на захтев).

Речи „je“ и „he“ спадају у најчешће у српском језику, и вероватно је да ће се наћи на скоро свакој Интернет страници.

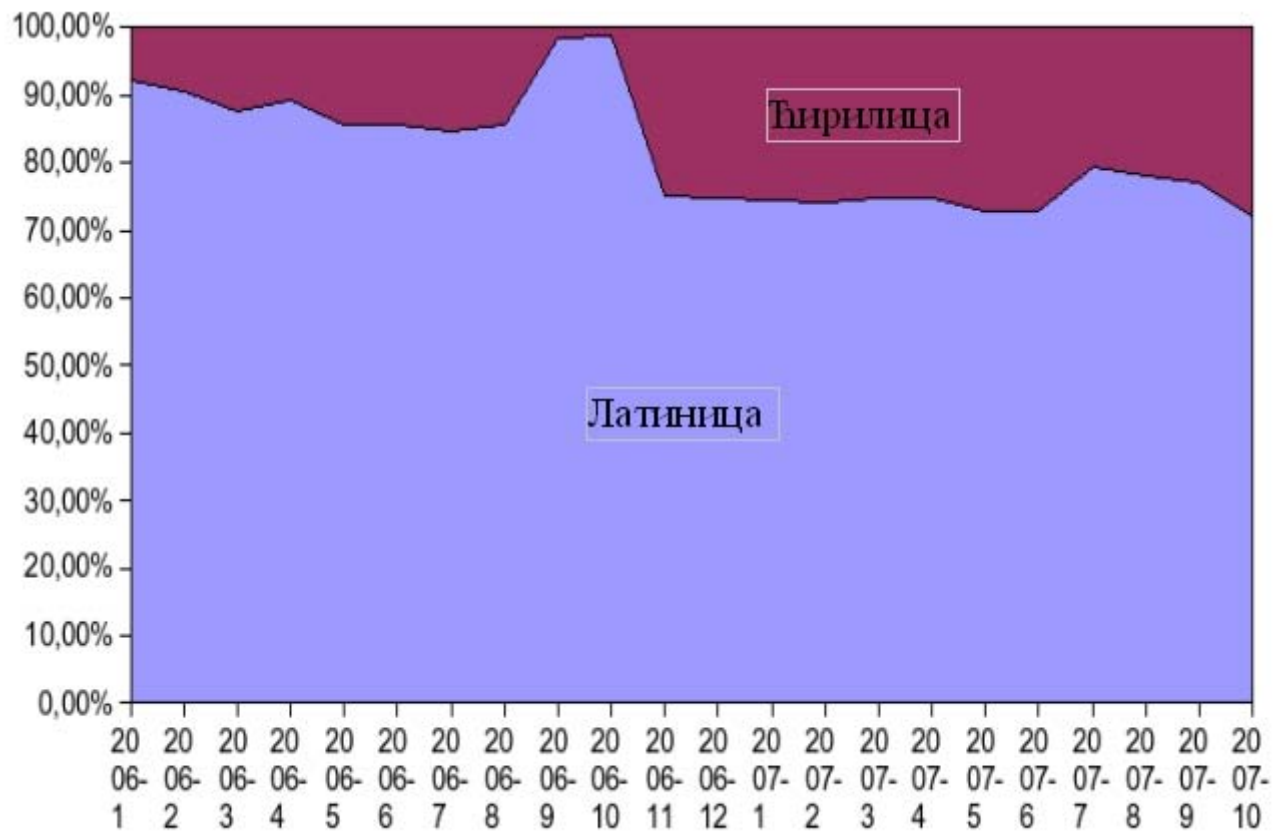
Претрага под .yu доменом смањује могућност да се забележе ови низови слова у неком другом језику, пошто је домен доступан само фирмама и организацијама из Србије.

Мада број резултата Гугл претраге може да буде значајно различит чак и у две узастопне претраге, сматрамо да ово неће бити од значаја код дужих трендова: резултати су обрађени тако да представљају просечан број резултата у месецу, од јануара 2006. до октобра 2007. Употреба две различите речи такође обезбеђује додатну проверу резултата.

Добијени резултати приказани су следећим графицима:

Резултати претраге за речју „је“

Резултати претраге за речју „је“

Резултати за обе речи су практично исти и приказују јасан тренд. (Флуктуација у септембру-октобру 2006. је вероватно резултат промене алгорита Гугла и не може одговарати стварном стању ствари).

Додатно, изгледи за ћирилицу су и нешто бољи него што је то овде приказано: реч „је“ се може наћи и у страницама писаним француским језиком; један број докумената које Гугл види као латиничне су уствари ћирилични ЈУСКИ документи; велики део садржаја који постоје на ћирилици постоји и на латиници тако да је двоструко убројан, док обрнуто није случај.

Крајњи резултат пројекта указује на то да је проценат ћириличних страница на српском језику са око 10% за мање од две године порастао на око 30%.

Уколико се овакав тренд настави, за две године већина страница на српском Интернету могла би бити ћирилична.

Међуоднос телевизије и информационах технологија

Мада нова истраживања показују да Европљани на Интернету проводе више времена него гледајући телевизију, не може се одрећи изузетан социокултурни, психолошки и политички значај који телевизијски медијум има на Интернет.

Ту промену видимо и у Србији. Као логичан исход доношења новог Устава Србије, настао је и документ који ће засигурно оставити трага у новијој културној историји. То је „Опште обавезујуће упутство о понашању емитера (кодекс понашања емитера)“ који је на основу Закона о радиодифузији донео Савет Републичке радиодифузне агенције 26. јуна 2007. године.

Скрећемо пажњу на део упутства о језику (и писму), којег овде доносимо у ширем изводу због крајње важности овог питања, и вишеструких импликација које ће документ имати и на пољу савремених информационах технологија:

10. Упутство које се односи на употребу језика у програмима радија и телевизије

Емитери морају да воде рачуна о језику који се користи у јавној сфери, о његовој етичкој и политичкој коректности, али и о граматичкој исправности и чистоти.

1. Заштита српског језика. Емитер је обавезан да производи и емитује програм на стандардном књижевном српском језику. Програме који су произведени на страним језицима емитер је дужан да преведе на српски језик. Установе јавног радиодифузног сервиса имају обавезу да сав сопствени писани садржај (укључујући и телетекст) емитују на ћириличном писму, осим ако је оригинални документ на латиници или неком другом писму. Купљени страни или играни програми морају да се титлују ћирилицом или синхронизују на српски језик. Ове обавезе не односе се на емитере који производе и емитују програм намењен националним мањинама и програме установа јавног радиодифузног сервиса на језицима мањина.

[...]

4. Лектори. Јавни сервиси су дужни да обезбеде да садржаји намењени емитовању прођу кроз контролу професионалног лектора и службу која води рачуна о наглашавању речи и општем квалитету изражавања спикера и новинара.⁴

Благотворне последице овог документа су биле скоро аутоматске већ у току 2007. године. Радијски и телевизијски медијски простор је нагло култивисао свој језик, а захваљујући обавези ћирилизације, читави најгледанији блокови програма (забавне емисије и страни филмски програм) одједном су стандардизовани на службеном писму. Овај период ће остати по томе упамћен као један од камена-темељаца културне политике нове Србије.

Мада Савет РРА није имао посебну кампању која се тичала информативне активности емитера на Интернету и сопственим службеним сајтовима, неки емитери су ипак дали својим корисницима оно што је био дугогодишњи захтев — ћириличне сајтове. Сајт Радио-телевизије Србије <http://www.rts.co.yu/default.asp> и Међународни радио Србија <http://glassrbije.org> су дали и ћириличне верзије својих вести, мада не и као главни избор, већ на посебном линку.

Општи је утисак да ће овај добар утицај телевизије у медијској и друштвеној сфери засигурно бити настављен. Телевизија је већ постала технолошки хибрид савремених информационих технологија и њена улога и важност се и надаље морају посматрати у том контексту. Очекујемо да ће он и надаље бити позитиван за наш језик и писмо.

Додајмо ипак да као посебан проблем остаје спрега између произвођача робе широке потрошње и маркетиншких агенција које у свом оглашавању користе латиницу чак и на јавним радио-дифузним сервисима и њиховим сајтовима.

Исто важи и за питање кабловских ТВ-оператера, где неки преносе чак и образовне програме титловане латиницом. *Очигледно, културна политика маркетиншких агенција, индустрије и кабловских оператера није питање техничких ограничења, већ јаснијег друштвено- политичког консензуса. А тај консензус се мора временом успоставити.*

Пример за углед: Гугл – тихи, поуздани пријатељ светских култура

Интернет са својим многим лицима чини гро данашње размене и производње информација. Као дискретни али моћни пример нових феномена истичемо софтвер Скајп „Skype“ <http://www.skype.com/> који је једна од најкориснијих комуникационих алатки на мрежи, свакодневно у употреби од стране скоро 10.000.000 људи из демографски и друштвено најактивнијих слојева. Софтвер Скајп је локализован и на српски, ћирилицом,⁵ остварујући своју културну мисију дискретно али ништа мање моћно.

Ипак, за скоро 90% просечних корисника рачунара на планети, скоро све делатности се врте само између два пола комерцијалних брендова: Микрософта и Гугла.

⁴ Савет Републичке радиодифузне агенције. „Опште обавезујуће упутство о понашању емитера (кодекс понашања емитера)“, Београд, 26. јун 2007. године. Објављено у „Службеном гласнику Републике Србије“ бр. 63 од 9. јула 2007) Мрежно издање: <http://www.rra.org.yu/srpski/Kodeks-RRA.doc> стране 10-11.

⁵ <http://nasepismo.blogspot.com/2007/11/skype.html>

Као релативно млада корпорација Гугл <http://www.google.com/> са својим све моћнијим сервисима претраге и комуникације, у овом моменту представља шкољку за скоро све наше делатности на Интернету. Значај Гугла у савременом глобалном друштву се не може преценити, а биће занимљиво видети даљи развој и културни утицај ове пословне империје.

Управо због овисности светске Интернет популације о Гуглу неопходно је испитати и службени и фактички став ове корпорације према српском језику и писму. Исход најновијих активности Гугла током 2007. у Југоисточној Европи можда ће изненадити чак и ИТ стручњаке, јер су неке новости у шуми драматичнијих вести промакле без медијског узбуђења и уобичајене помпе.

Наиме, Гугл је извршио неку врсту „српске револуције“, ако смемо да се послужимо Ранкеовим и Гетеовим метафорама, и у потпуној тишини направио огромне промене у потпуној сагласности са новим Уставом Србије, упутствима стручне заједнице и потребама корисника.

Задржимо се за трен на дубини ове промене, прве коју је нека од лидерских светских корпорација овако темељно извела на нашем тлу.

Наиме, српски Гугл је први *потпуно* локализован страни Интернет-систем који поштује земљу-домаћина и тржиште. Корисничко сучеље је на српском језику у ћириличном писму, баш као што налажу културни стандарди, традиција и закони, у сваком детаљу складу са уредбама Владе и новим трендовима на Интернету.

Од скоро Србија има сопствени домен за Гугл: <http://www.google.co.yu/>.

У горњем десном углу се налази и веза ка iGoogle <http://www.google.com/ig/>, агрегатору вести и страници коју корисници могу по жељи конфигурирати за свој налог. Као и сучеље претраживача, и овде је све пристојно преведено.

(Обратити пажњу да се могу додати чак и временске прогнозе за градове у Србији, такође преведено професионалним маниром).

The screenshot shows the iGoogle homepage in Serbian. At the top, there is a search bar with the iGoogle logo and a search button. Below the search bar, there are navigation links for "Интернет", "Странице на српском", and "Странице из земље: Србија". The main content area is divided into several sections:

- Добро дошли у iGoogle, свој дом на Интернету.** A welcome message with a "Сачувај" (Save) button.
- Стикери (Stickers):** A section for customizing the homepage with various news and utility widgets.
- Време (Weather):** A widget showing the current weather and a "Подеси" (Set) button.
- Наслови.net - Спорт - Vesti dana (News.net - Sport - Today's News):** A widget displaying the latest sports news, including "Kurt. BUKIĆ U GNEZDU" and "Danas. Na slobodi posle 18 dana".
- RTS vesti | Naslovna strana (RTS News | Home Page):** A widget displaying the latest news from the RTS website, including "Skupština Srbije razmatra predlog Rezolucije o Kosovu i Metohju" and "Parlament usvojio budzet za 2008. godinu".
- PC magazin (PC Magazine):** A widget displaying the latest news from the PC Magazine website, including "Novogodišnji 3D Net paket" and "Novi brojevi za pozivanje Viza senisa".
- RTS vesti | Svet (RTS News | World):** A widget displaying the latest news from the RTS website, including "B92 Sportske vesti" and "RTS vesti | Sport".
- RTS vesti | Društvo (RTS News | Society):** A widget displaying the latest news from the RTS website, including "RTS vesti | Društvo" and "ITsvet.com".
- RTS vesti | Svet (RTS News | World):** A widget displaying the latest news from the RTS website, including "RTS vesti | Svet" and "ITsvet.com".

Сервис електронске поште GMail <http://www.gmail.com> и разговора GTalk <http://www.google.com/talk/> потпуно подржавају српски језик, где је, наравно, могуће без проблема слати и примати ћириличну ел. пошту (за разлику од неких конкурентских сервиса).

The screenshot shows the Gmail login page in Serbian. At the top, there is a "Dobro došli u Gmail" (Welcome to Gmail) message. Below the message, there is a "Google приступ е-пошти" (Google email access) section with a "Google Налог" (Google Account) form. The form includes fields for "Корисничко име:" (Username) and "Лозинка:" (Password), and a "Пријавите се" (Sign in) button. There is also a "Запамти ме на овом рачунару" (Remember me on this computer) checkbox. Below the form, there is a "Пријавите се за Gmail" (Sign up for Gmail) button and a link to "Основне информације о Gmail функцији" (Basic information about Gmail features). At the bottom, there is a footer with "©2007 Google" and links to "Правила приватности" (Privacy Policy), "Правила програма" (Program Policy), and "Услови коришћења" (Terms of Use).

Лингвистички и алфабетски алгоритам за претраживање је недавно доживео велика и темељна побољшања, приближавајући се дуго жељеним лингвистичким моћима попут оних код руских претраживача. Сада је претраживање српских садржаја на мрежи неупоредиво лакше и брже него у претходним годинама. Наравно, ако тражите неки термин латиничним писмом, рецимо „Vuk Karadzic“ <http://www.google.co.yu/search?hl=sr&q=Vuk+Karadzic>, добићете и ћириличне резултате. Очигледно су велики стручни и развојни ресурси уложени

у српски алгоритам за претраживање током последњих година, а са корисничког аспекта морамо признати велику промену у употребљивости и комфору.

Гугл такође омогућава личне журнале, блоговање, на сервису Blogger <http://www.blogger.com/>. Овај блог је такође потпуно локализован на српски, а кад се језик подеси све везе су такође исписане на српској ћирилици.

Језик: српски

Blogger™

Пријавите се са Google налогом
Корисничко име (е-адреса) / Лоинка: (?)

ПРИЈАВИТЕ СЕ Запамти ме (?)

БЛОГОВИ СУ АЖУРИРАНИ У 15.15
[Iklan mobil](#)

ЗАПАЖЕНИ БЛОГОВИ
Santa Claus Blog [више >>](#)

Шта је блог? **БРЗ ОБИЛАЗАК**

Објавите мисли Добијте повратне информације Објавите фотографије Пређите на мобилну услугу

Направите блог у **3 лака корака:**

- 1 Отворите налог
- 2 Именујте свој блог
- 3 Одаберите шаблон

ОДМАХ НАПРАВИТЕ БЛОГ

Блог је веб страница која се лако користи, на којој можете брзо да објављујете размишљања, успостављате односе са људима и друго. И све то је **БЕСПЛАТНО**.

[Почетна](#) | [Основни подаци](#) | [Разглашавање](#) | [Помоћ](#) | [Језик](#) | [Програмери](#) | [Опрема](#)
[Правилник о употреби](#) | [Приватност](#) | [Смернице за садржај](#) | © 1999 - 2007 Google

Многа српска дописна друштва раније су била смештена на Yahoo Groups <http://groups.yahoo.com/>, или на неким другим сервисима, и није било могуће имати ћириличну архиву порука јер би све било нечитко. На Google Groups <http://groups.google.com/> је могуће напакон покренути дописно друштво које није ограничено на ASCII поруке: рад са српским писмом и ћирилицом је потпуно подржан и корисничко сучеље је преведено на српски језик, опет ћирилицом и јако лепо се уклапа са остатком ћириличног садржаја. Шта више, могуће је користити Google Groups за архивирање порука које можда иду и преко неког другог сервера. Најбољи пример за то је архива порука „Нашег писма“ <http://groups.google.com/group/nasepismo>.

За галерије слика ту је Picasa <http://picasa.google.com/> која је такође преведена на српски и подржава рад са ћириличним писмом, где се и описи слика могу унети ћирилицом.

Импонује да је управо Гугл, као највећи планетарни играч, шкољка нашег Интернета, па и рачунара, постао најпоузданији савезник и стуб српске и других култура. Рецепт овог успеха је у прецизном и дискретном рађењу свог посла и добром познавању локалних прилика. Тиме су милиони корисника српског језика и цело српско тржиште добили лепезу квалитетних производа који су потпуно прилагођени и уклапају се у законске и културолошке норме.

Овоме је потребно додати још неке Гуглове сервисе који су од крајњег значаја за српску културу, где посебно истичемо [Google Scholar](#) и [Google Books](#) који су већ сад од велике важности за нашу научну и културну заједницу.

У културној историји имали смо сличан квантни скок и у 1990-им, увођењем Уникода у Микрософтове програме, а тада смо истицали да су заслуге Била Гејтса за српски језик и писмо дословно непроцењиве. Ипак, у новом миленијуму, Микрософтов случај се помало разликује од Гугла, јер је директни улазак Микрософта на србијанско и друга српска тржишта након 2000. био нешто мање елегантан, а културни и ИТ стручњаци, баш као и најшира јавност, били су сведоци порођајних мука па и политичких проблема приликом локализације (почетно наметање латинице, покушаји мешања у локалну културну политику и традицију). Велико је очекивање да и локални Микрософт поново постане активни играч на овом плану.⁶

Срећом, већ сад су ова питања само ствар текуће пословне политике разних компанија, и тиме, дакле, предмет консензуса између јавног и приватног сектора. Не постоје препреке да се сав садржај не уради у пристојном и тачном српском језику и ћириличним писмом, било у софтверу, било на водећим Интернет презентацијама од којих се то очекује. У том смислу су аутори овог рада оптимисти.

Пример Гугла, као светске компаније која је у последње време учинила највише на масовном и поузданом коришћењу српског језика и писма на рачунарима, аргумент је за оптимизам.

Ова „српска револуција“ је квалитетан узор темељног рађења свог посла.

Закључак и препоруке

У савременим информатичким технологијама ћирилица се користи све више. Ово је делом узроковано техничким решењима (Уникод) која омогућавају њено лакше коришћење, затим већим могућностима компјутера, али и већом жељом популације да користи ћирилицу и не дозволи напуштање културног стандарда.

⁶ Иако је урађена локализација главног Микрософтовог софтвера ћириличким писмом, ипак су потом и писмо и језик понешто скрајнути као што можемо видети на <http://www.microsoft.com/scg/>. И у својим мрежним сервисима Микрософт тек треба да потпуно изађе у сусрет пуном српском локализацијом, баш као и Yahoo <http://www.yahoo.com/>. Додуше, морамо признати да ново корисничко сучеље за Yahoo Mail <http://mail.yahoo.com/> и Hotmail <http://www.hotmail.com/> у потпуности подржавају рад са ћириличним писмом, мада локализација и превод нису за сада урађени.

Наравно, велики психолошки и социокултурни утицај на очување ћирилице имаће и неки други феномени: неки покултурни трендови које још не видимо, геополитички фактори или нова ера свемирских мисија итд.⁷

На практичном плану правац је прилично јасан. Као што је Микрософт мудро одустао од идеје да Windows XP преведе само латиницом, на сличне легитимне начине се преко државних, судских и законодавних органа, али и медија, мора утицати на домаће и стране компаније, школе и друге установе. То би требало да буде све лакше јер постоји јасна друштвена самосвест и захтев становништва за овим корацима.

У групу приоритета се посебно може издвојити коришћење преведених програма у школама, мобилна телефонија, декларације и упутства производâ.

Зато је нужно предузети следеће хитне мере:

- Државни органи морају стриктно да обавезу увознике хардвера и софтвера да сви производи буду и на српском језику и ћирилицу;
- Ово се посебно односи и на мобилну телефонију уз могућност слања СМС порука на ћирилицу, баш као што је стандард у Русији, Украјини, Белорусији, Бугарској и Македонији (практично свим не-ASCII ћириличним културама).
- Исти је случај и са упутствима за разне производе, декларацијама садржаја и сличним.
- Преко удружења наставника информатике и Министарства просвете треба инсистирати да се у школама користе искључиво ћирилични Виндоус и Линукс, као и програми преведени на српски језик и ћирилицу;

Наведено подразумева да постоји и преводилачки сервис — сличан оном који непрофитно већ постоји при „Пројекту Растко“ за софтвер отвореног кода — који би на захтев страних компанија обављао и комерцијалне преводе за њихове потребе.

На основи новог Устава Србије и Закона о службеној употреби језика и писма, мора се стриктно и стрпљиво инсистирати на њиховом спровођењу како у вези српског језика и писма, тако и мањинских.

Све док се културна стабилност поново не успостави.

⁷ Зоран Стефановић, „Глобализацијске вредности и ограничења ћирилице, на примеру јужнословенског Интернета“ <http://www.rastko.org.yu/projekti/cirilica2/net-cirilica2003/zstefanovic-bijeljina2003.pdf>, 2. стручно-научни скуп „Савремене информационе технологије – Интернет и ћирилица (Српски језик, писмо и култура у савременим информационим технологијама)“, Народна библиотека „Филип Вишњић“ Бијељина, Република Српска/БиХ, 25. новембра 2003.